

**ISTRAŽIVANJE O
MEHANIZMIMA ZA
UKLJUČIVANJE U
FORMALNO TRŽIŠTE RADA
KORISNIKA NOVČANE
SOCIJALNE POMOĆI**

Uvodne napomene

UVOD

- Uticaj na ponudu radne snage i na de(motivaciju) za zapošljavanje je jedan od kriterijuma za ocenu programa socijalnih transfera
- Što su davanja veća, veći je i podsticaj da se pojedinac povuče sa tržišta rada
- Reforme u razvijenim zemljama su fokusirane na smanjenje demotivacije za zapošljavanje

UVOD

- Smanjenje demotivacije za zapošljavanje postiže se:
  - ▣ smanjenje realnih iznosa pomoći
  - ▣ merama aktivacije korisnika pomoći
  - ▣ postepenim povlačenjem pomoći u slučaju zaposlenja
  - ▣ uvođenjem socijalnih davanja koja su usmerena samo na one koji su zaposleni (in-work benefits)
  - ▣ povećanjem minimalne zarade
- Za uključivanje na tržište rada značajne su i:
  - ▣ mere za usklađivanje rada i roditeljstva (pristupačnost usluga čuvanja dece, porodiljsko odsustvo) i
  - ▣ aktivne mere zapošljavanja
  - ▣ povlastice koje donosi zaposlenje (socijalno osiguranje)

METODOLOGIJA

- Analizirani su efekti zapošljavanja na dohodak domaćinstva i zamka neaktivnosti za 5 različitih tipova domaćinstava
- Korišćen je metod simulacije za hipotetička domaćinstva na osnovu zakonski definisanih pravila o porezima, doprinosima i socijalnim davanjima
- Nisu korišćeni mikropodaci, s obzirom na:
  - ▣ nedovoljan obuhvat korisnika socijalnih prava anketom SILC (Arandarenko, Krstić, Žarković-Rakić, 2017),
  - ▣ imajući u vidu potcenjenost prihoda najsiromašnijih (UNDP, 2018)
  - ▣ nemogućnost da sagledaju davanja u naturi i davanja na lokalnom nivou
- Metodologija se zasniva na OECD modelu poreza i socijalnih transfera (Immervoll & O'Donoghue, 2003; Carone et al., 2004; OECD, 2019)

CILJ

- Cilj istraživanja je da se:
  - ▣ Celovitije procene iznosi socijalnih davanja (u novcu i u naturi; i na nacionalnom i na lokalnom nivou)
  - ▣ Uključi aspekt neformalne ekonomije
  - ▣ Utvrde potpunije razmere demotivacije za zapošljavanje u formalnom sektoru
  - ▣ Formulišu preporuke

Nalazi

Rezime

- U Srbiji se zaposlenje u formalnom sektoru isplati za pojedinca i porodice bez dece
- Porodice sa decom, pogotovo jednoroditeljske, dobijaju nešto veću podršku kroz socijalna davanja, pa su podsticaji da se prihvati zaposlenje manji
- U Srbiji je važno i smanjenje jaza siromaštva u apsolutnom smislu
- Ako se pored socijalnih davanja uračuna i zarada koja može da se ostvari u neformalnom sektoru, podsticaji se gube, a porodice sa decom su čak u boljoj poziciji ako su svi odrasli članovi nezaposleni
- Da li uopšte ima posla za ove porodice u formalnom sektoru?

Zamka neaktivnosti

- Zamka neaktivnosti - poreska stopa po kojoj se oporezuje participacija na tržištu rada (PSP)
- Zamka neaktivnosti pokazuje koliko se nakon zaposlenja “gubi” u odnosu na (bruto) zaradu, kada se uzmu u obzir ne samo novonastale poreske obaveze, već i socijalna davanja koje pojedinac ili porodica ne mogu više da ostvare

Zamka neaktivnosti, minimalna zarada

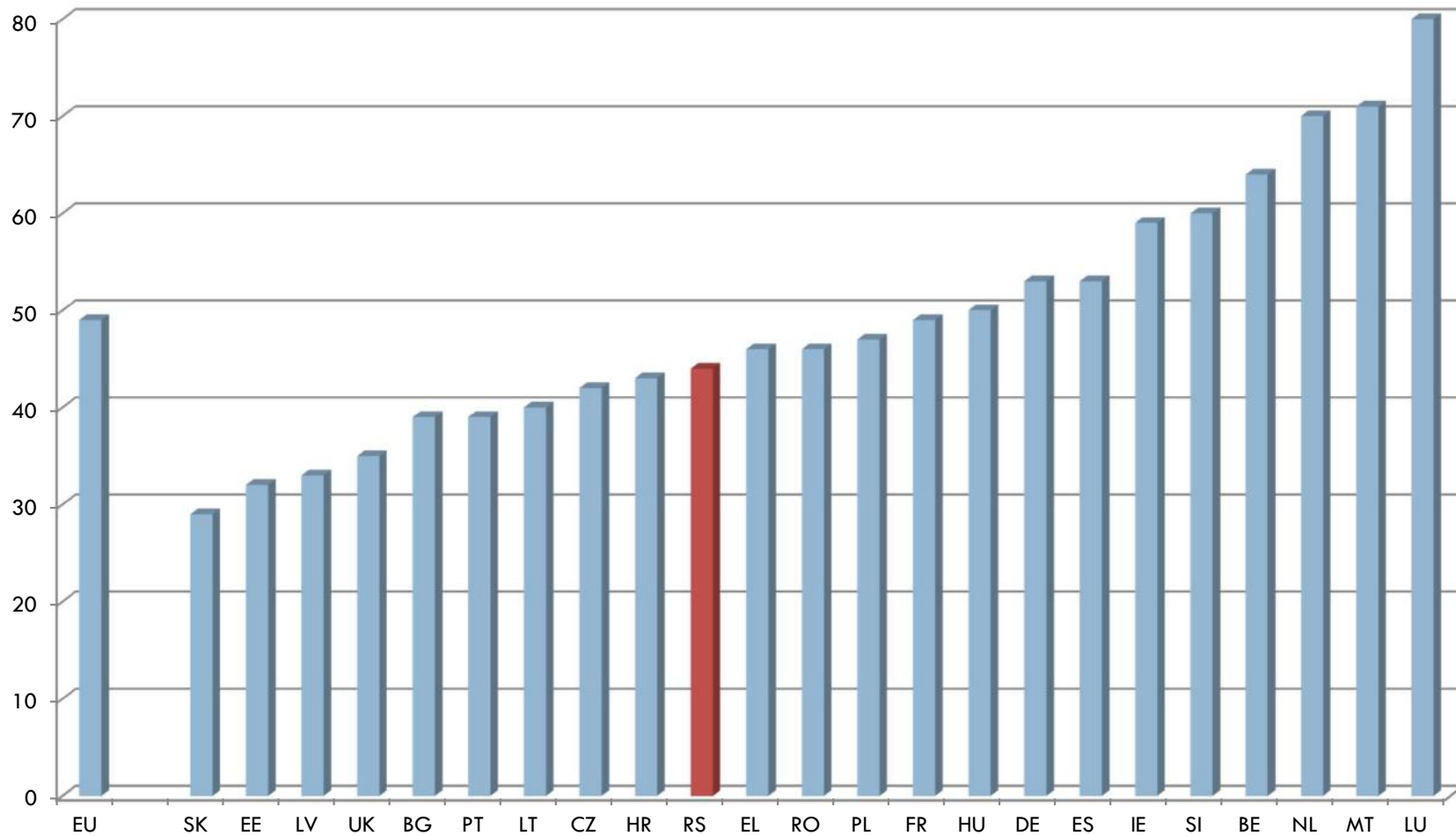
Tip domaćinstva	NSP	Porezi i doprinosi	Bruto MZ	PSP
A	B	D	E	$(D+B)/E$
1	6.213,9	8.473	33.355	44,0
1+2	15.907,5	8.473	33.355	73,1
2+2	17.399,3	8.473	33.355	77,6

Zamka neaktivnosti, minimalna zarada

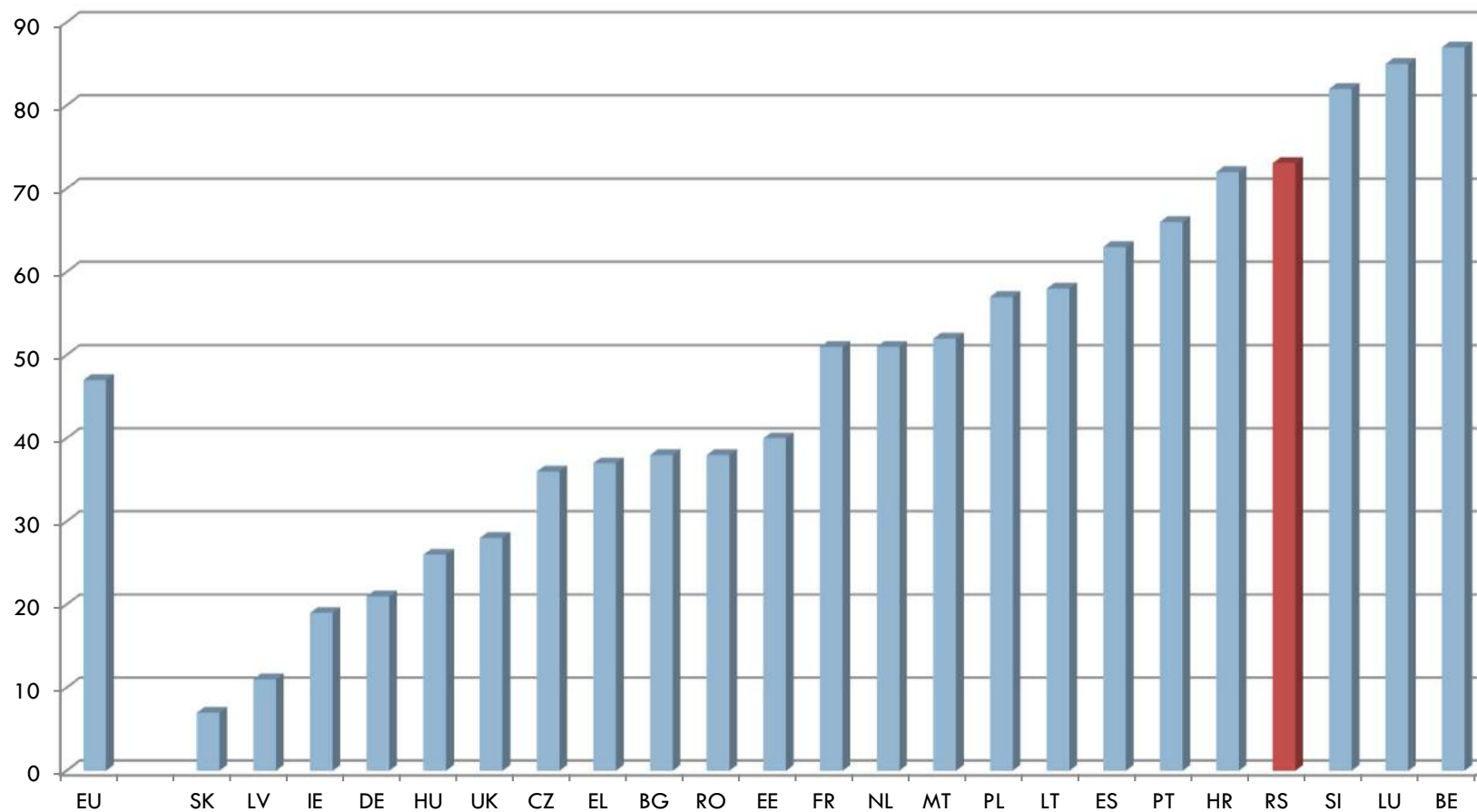

- U slučaju kada neko od članova domaćinstva prihvati zaposlenje sa minimalnom zaradom i dalje se ostvaruje pravo na dečiji dodatak, zamka neaktivnosti je
  - ▣ niska za jednočlano domaćinstvo i
  - ▣ relativno visoka za porodice sa decom, bez obzira na status roditelja (samohrani ili partnerski)

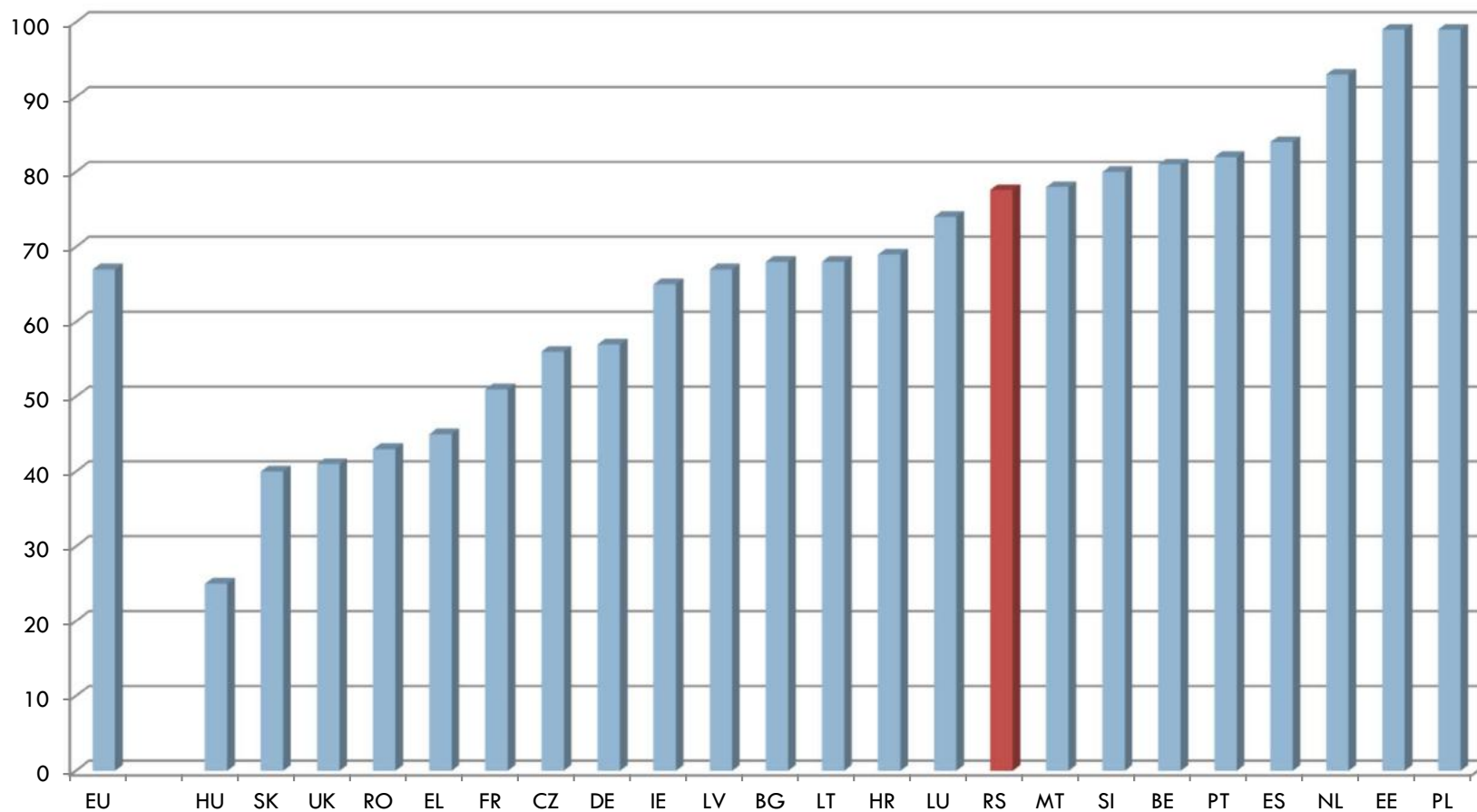
Međunarodna poređenja, pojedinac, minimalna zarada

Međunarodna poređenja, 1+2, minimalna zarada

Međunarodna poređenja, 2+2, minimalna zarada

Efekat zapošljavanja na dohodak (stopa SDDZ)

- Odnos između:
  - ▣ raspoloživog dohotka kada se domaćinstvo izdržava od socijalnih davanja koja se dodeljuju uz proveru materijalnog stanja (SD) i
  - ▣ raspoloživog dohotka kada se neko od članova domaćinstva zaposli u formalnom sektoru (DZ)

- Uzima u obzir i sva ostala “pasoš” davanja (umanjenje računa za struju, besplatne udžbenike)

SDDZ, nacionalni nivo

- SD
  - ▣ novčana socijalna pomoć, NSP i
  - ▣ dečiji dodatak, DD za porodice sa decom
- Dohodak nakon zaposlenja (DZ), raspoloživi dohodak:
  - ▣ Zarada, Z
  - ▣ (DD), u zavisnosti od prisustva dece i visine zarade
- DZ, se umanjuje
  - ▣ po osnovu gubitka prava na besplatne udžbenike (BU) za porodice sa decom
  - ▣ eventualnog gubitka statusa energetski ugroženog kupca (EUK), u zavisnosti od nivoa zarade, odnosno prava na DD
- Pretpostavljena zarada od neformalne ekonomije 13.500 RSD mesečno (GIZ, 2018)

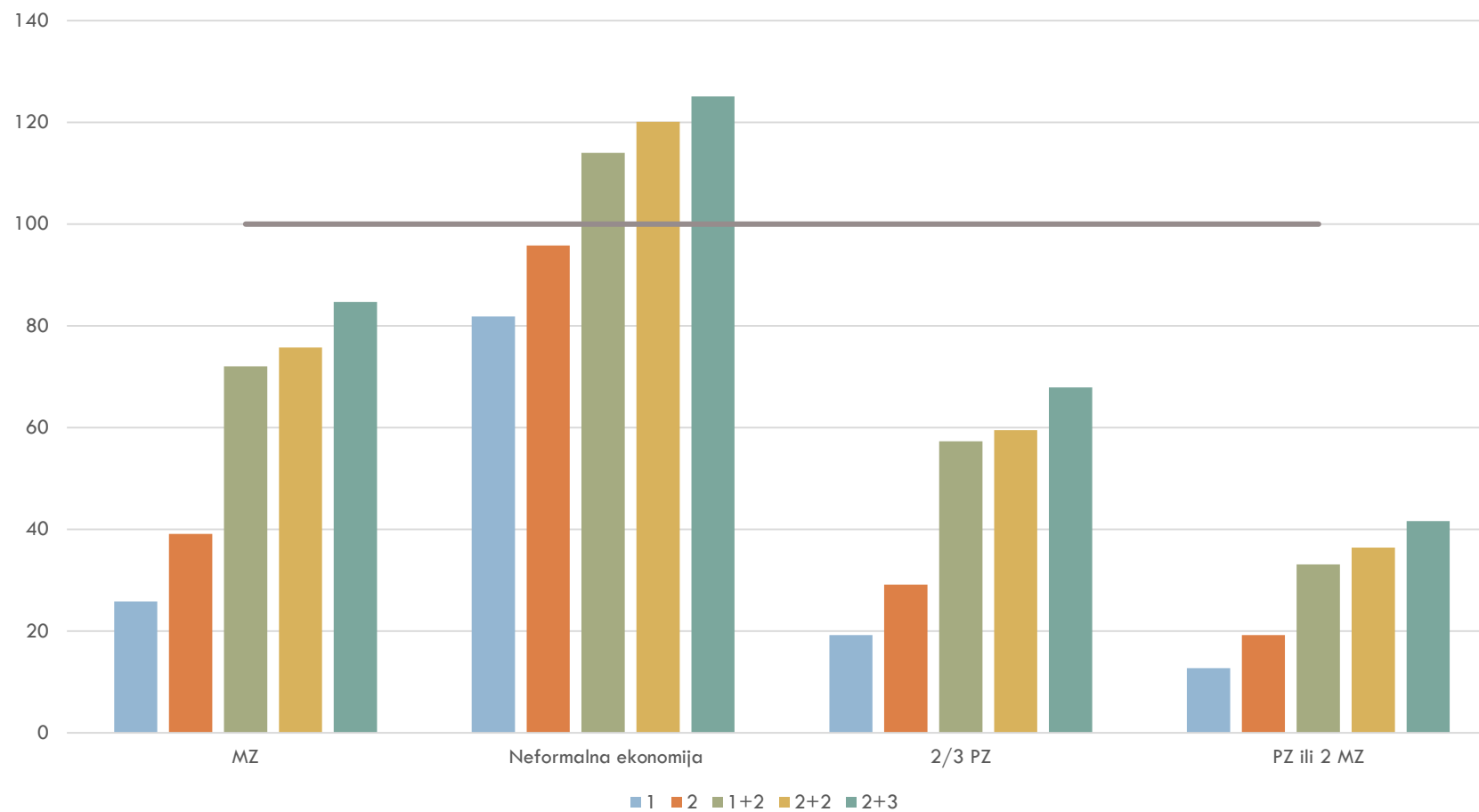
Stopa SDDZ, minimalna zarada

Tip domaćinstva	Prihod od SD - NSP+(DD)	Raspoloživi dohodak Z +(DD)-(EUK)- (BU)	SDDZ (u %)
A	B	E	B/E
1	6.213,9	24.095,0	25,8
2	9.321,2	23.832,7	39,1
1+2	23.159,8	32.168,4	72,0
2+2	22.977,9	30.368,4	75,7
2+3	28.252,7	33.368,4	84,7

Stopa SDDZ, neformalna ekonomija

Tip domaćinstva	SD+ Neformalna ekonomija	Raspoloživi dohodak Z +(DD)-(EUK)-(BU)	SSDZ uz neformalnu ekonomiju
A	B	C	B/C
1	19.713,9	24.095,0	81,8
2	22.821,2	23.832,7	95,8
1+2	36.659,7	32.168,4	114,0
2+2	36.477,9	30.368,4	120,1
2+3	41.752,7	33.368,4	125,1

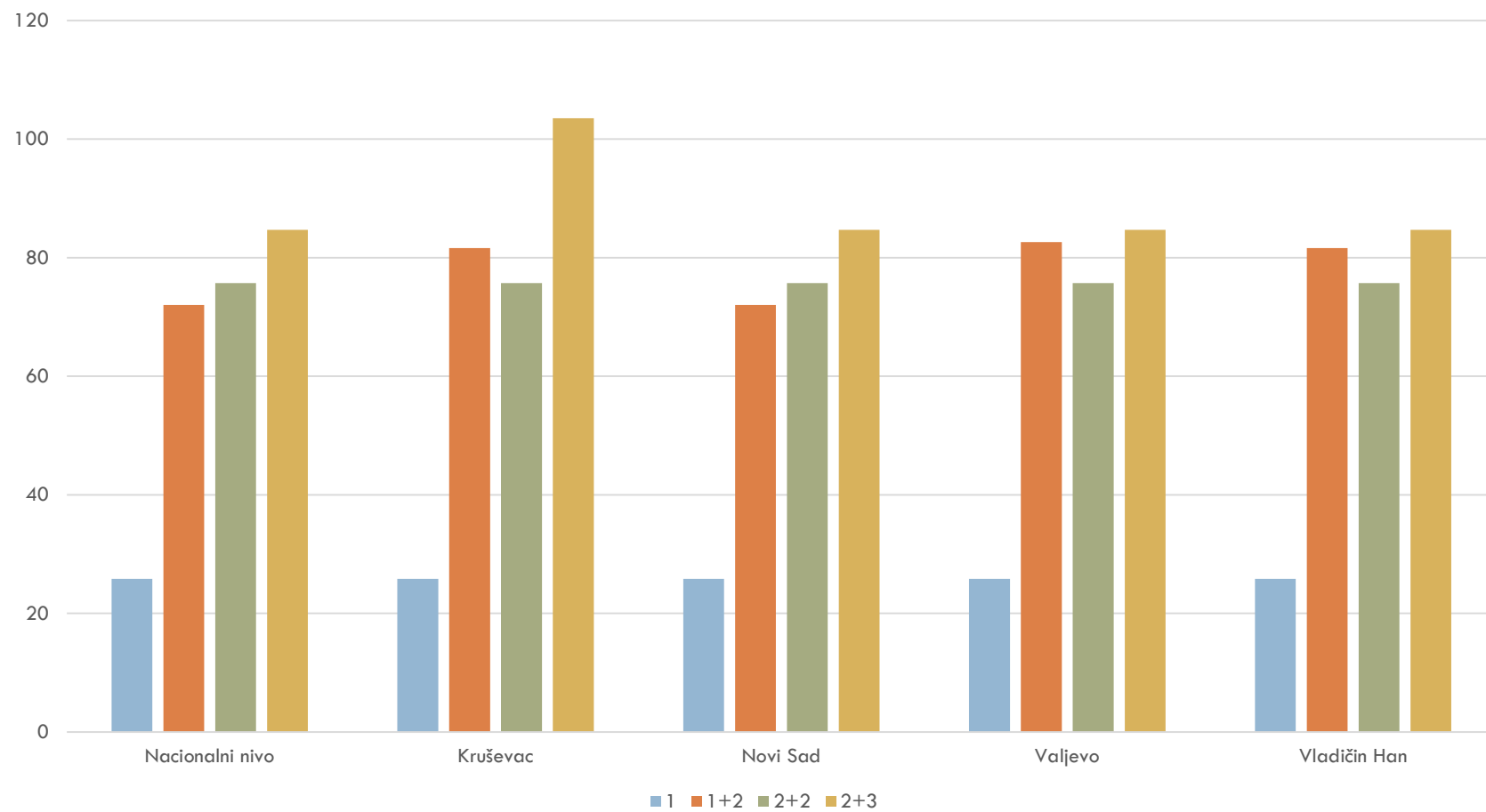
Stopa SDDZ, nacionalni nivo, svi scenariji

Stopa SDDZ, lokalni nivo

- Davanja na lokalnom nivou se veoma razlikuju – primer 5 izabranih JLS, u slučaju zapošljavanja sa minimalnom zaradom
- U Novom Sadu
  - ▣ deca korisnika NSP dobijaju tokom osnovne škole besplatnu ušinu
  - ▣ podsticaji za zapošljavanje se ne smanjuju, jer je isto pravo obezbeđeno i za korisnike dečijeg dodatka
- U Merošini
  - ▣ korisnici NSP ne mogu da računaju da će pravo sigurno ostvariti, pa samim tim dodatna davanja ne utiču na podsticaje za zapošljavanje
- U Kruševcu, Valjevu i Vladičinom Hanu - smanjeni su podsticaji za zapošljavanje za jednoroditeljske porodice (besplatan obrok, novčana davanja)
- U Kruševcu za porodice sa troje dece, SD se izjednačuju sa raspoloživim dohotkom od minimalne zarade
- Lokalna davanja su značajna za ublažavanje siromaštva, imajući u vidu nedovoljne iznose pomoći na nacionalnom nivou

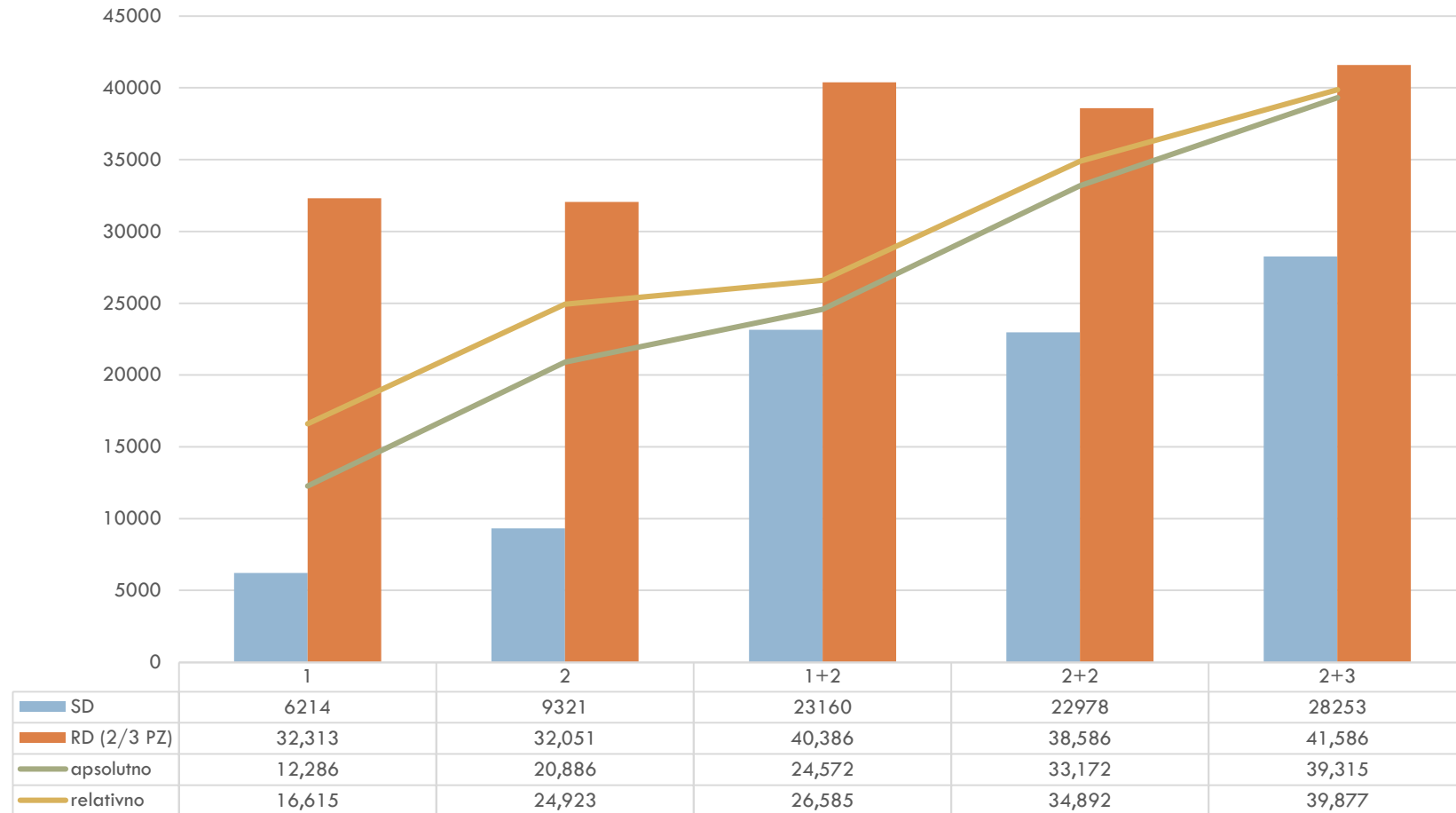
Stopa SDDZ, lokalni nivo

DODATNA PERSPEKTIVA

- U Srbiji međutim ni zamka neaktivnosti ni efekat zapošljavanja na dohodak ne treba da se sagledavaju samo u relativnom iznosu i nezavisno od siromaštva
- Čak i kada povećanje raspoloživog dohotka nakon zapošljavanja procentualno posmatrano nije veliko, ono može da bude značajno jer smanjuje siromaštvo
- Na primer, za porodice sa troje dece, u slučaju zapošljavanja sa $2/3$ PZ, stopa SDDZ je i dalje relativno visoka, 68%
- Ali nakon zapošljavanja ove porodice nisu više siromašne (mogu da obezbede osnovne potrebe)

Socijalna davanja, raspoloživi dohodak, zaposlenje sa 2/3 PZ, prag apsolutnog i relativnog siromaštva

Dodatne napomene

- Povlastice koje su konceptualizovane tokom 2018. godine, te nisu uključene u sprovedeno istraživanje:
  1. Pravo na besplatan boravak dece iz porodica korisnika NSP u predškolskim ustanovama
    - pre svega može da utiče na uključivanje na tržište rada samohranih roditelja i drugog odraslog člana domaćinstva
    - u zavisnosti od cena, ali i politike regresiranja boravka na lokalnom nivou demotivacija za zapošljavanje može da bude veoma različita

Dodatne napomene

2. Roditeljski dodatak se dodeljuje nezavisno od materijalnog statusa i statusa na tržištu rada, pa izolovano posmatrano ne utiče na demotivaciju za zapošljavanje
- Visoki iznosi roditeljskog dodatka za porodice u kojima se rodi treće i četvrto dete od sredine 2018. godine omogućavaju da se pređe prag siromaštva samo po osnovu prihoda od SD

Dodatne napomene

3. Na osnovu Zakona o pojednostavljenom radnom angažovanju na sezonskim poslovima u određenim delatnostima
  - ▣ korisnici NSP ostvaruju i prihod od sezonski poslova i socijalnu pomoć
  - ▣ ovo je snažan podsticaj za njihovo uključivanje na formalno tržište rada (prijavljivanje kao sezonaca)
  - ▣ ali, kao i u slučaju neformalne ekonomije istovremeno se dobija i NSP i prihod od rada, pa se zapošljavanje u formalnom sektoru van sezonskih poslova ne isplati
  - ▣ sa povećanjem broja članova domaćinstva koji se angažuju efekat se povećava

PREPORUKE

PREPORUKE

1. Dečiji dodatak treba da bude koncipiran na način da predstavlja postepeno povlačenje ukupne podrške porodicama sa decom
  - ▣ Predvideti da korisnici NSP nakon zaposlenja jednog člana domaćinstva i dalje po automatizmu dobijaju dečiji dodatak tokom nekog određenog perioda (godinu dana), a samim tim i pravo po osnovu EUK

PREPORUKE

2. Uvođenje univerzalnog dečijeg dodatka za svu decu koja žive u podstandardnim (romskim) naseljima - geografsko, area-based targetiranje
  - ▣ demotivacija da se prihvati posao u formalnom sektoru bi bila ublažena, pošto bi bilo zagarantovano pravo na dečiji dodatak (i pravo po osnovu EUK)

PREPORUKE

3. Besplatni udžbenici treba da se dodeljuju i korisnicima dečijeg dodatka
  - ▣ Alternativno - pravo na besplatne udžbenike korisnici NSP ostvaruju i nakon zaposlenja (godinu dana)

PREPORUKE

4. I davanja JLS treba da budu koncipirana na način da respektuju njihov uticaj na prihvatanje zaposlenja
  - ▣ da se vezuju i za dečiji dodatak, i/ili da se u umanjenom iznosu i ograničenom (kratkom) vremenskom trajanju dodeljuju i nakon zaposlenja

PREPORUKE

5. Promena uredbe o primanjima i prihodima koji su od uticaja na ostvarivanje prava na NSP
  - Da li je pravično da se kroz diskreciono pravo CSR procenjuje propuštena zarada i umanjuje NSP skupljačima otpada koji ostvaruju mali prihod od neformalne ekonomije, dok se istovremeno prihod od sezonskih poslova u poljoprivredi ne uzima u obzir

PREPORUKE

- 6. JLS treba da preispitaju pristupačnost kvalitetnih socijalnih usluga, posebno čuvanja dece, odnosno politiku regresiranja troškova boravka dece u predškolskim ustanovama
  - ▣ Besplatni boravak ili značajno umanjeње cene za decu korisnike dečijeg dodatka, bi umanjilo demotivaciju za prihvatanje zaposlenja u formalnom sektoru

PREPORUKE

7. Značajne su i aktivne mere na tržištu rada kako bi se povećala zapošljivost korisnika NSP u formalnom sektoru, pre svega u vidu unapređenja znanja i veština
  - ▣ Posebno je važno fokusiranje na mlade koji su prekinuli školovanje čime bi se povećale šanse za izlazak iz začaranog kruga siromaštva, primanja pomoći i neformalne ekonomije

PREPORUKE

- Ishodi različitih mera ne mogu da budu povoljni ukoliko nema tražnje za radnom snagom i ponude poslova na kojima korisnici NSP mogu da se zaposle
- 8. Kombinacija mera za sakupljače otpada:
  - Formalizacija statusa
  - Dodeljivanja specifično konceptualizovanih socijalnih davanja (in-work benefits)
  - Podsticanje mladih da se uključe u obrazovanje i obuku